

antun mezdjić

Malo je umjetnika poput Antuna Mezdjića, čija se reputacija zasniva na nekoliko izuzetnih djela. Zastupljen na gotovo svim antologijskim izložbama suvremenoga hrvatskog slikarstva unatrag pol stoljeća, ali bez ijedne samostalne izložbe u cijelom svom životu, cijenjen je kao jedan od primjernih intimista u nas, umjetnik koji je i slikao onako kako je živio: krajnje povučeno i koncentrirano.

Svojim prvim nastupom (kao gost) na IV izložbi »Zemlje« 1932. godine, gdje je izložio, uz jedan pejzaž, linoreze mape »Smeće«, Mezdjić se istaknuo ne toliko kritičkom oštrinom koliko lirskom intonacijom prizora u kojemu iznosi dramu ljudi s ruba života. Lapidaran crtež meke, fragilne poetične linije u očitom je kontrastu s motivom, otkrivajući potrebu umjetnika da surovost stvarnosti iskupi mjerom suosjećanja, humanizacijom prizora na mjestu ljudske kušnje. Slikareva potreba da pojedinačno uzdigne do općeg kao izdvojeni, neponovljiv trenutak života, da ga izrazi u nekom univerzalnom značenju, dosegla je u »Kolporterki«, 1934, uz psihološku definiranost i ambijentalno-kolorističku profiliranost, onaj lirski naboj koji ovo djelo čini najpoetičnijom slikom socijalnog slikarstva u nas.

Dok je za većinu zemljaša zabrana »Zemlje« (1935) otvorila period krize obilježivši ga traženjem novih uporišta i promjenom izraza, Mezdjić, u godinama do rata, prirodno evoluirao pravcem sezanimizma i kolorizma. Mrtva priroda, pejzaž, portret — teme su kojima se obraća. Dosegnuvši slikom »Voće« iz tog vremena »najbolje radove majstora Tartaglie, a u lazuru temeljnog ugođaja mrtve prirode Chardina«, kako je isticala kritika — Mezdjić je na drugom polu svojih istraživanja, potaknut Junekovim primjerom, eksponirao boju u čistim kromatskim vrijednostima (»Crvene cipelice«, 1938) ostvarivši djelo maksimalne kolorističke zasićenosti i svjetlosnog intenziteta. Međutim, prelamanje tih utjecaja išlo je smjerom vlastite »kristalizacije« — traženja izraza u kojemu se podu-

darnost vanjskog i unutarnjeg iskazuje sordiniranim harmonijama pikturnog tkiva slike. »Zrinjevac«, 1940, rumenilom sunca na zalazu i tajnovitim sjenama koje rađa, otvara u prostoru poznatog nove slojeve bliže duhu nego oku, kao onaj trenutak sadašnjosti u kojemu se sustižu prošli i najavljuju budućí. Taj izuzetni naboj Mezdjićeve slike, u kome čovjek, priroda i stvar žive istim intenzitetom u onom unutarnjem osvjetljenju što fizičko dovodi u relaciju s metafizičkim, tvorno s duhovnim, izvor je magične privlačnosti i punoće ovog djela.

Pedagoški rad (profesor je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu od 1945. do 1971) i bolest koja ga je uporno pratila sigurno su pridonijeli sve većoj izolaciji umjetnika. Mezdjić je nastavljao svoj slikarski hod mimo zahtjeva vremena i u jednoj drugoj vrsti koncentracije koja nije težila novim izražajnim mogućnostima, već se usmjerivala ispitivanju same biti slikarskog čina. Svojevrsni asketizam javio se u odnosu i na formu i na boju. Akvarel, koji je njegovao u toku cjeloga života, svojom fluidnošću kao da je ostao najprimjereniji njegovu senzibilitetu; minimumom pigmenta sugerira nam izuzetnu živost atmosfere, ljepotu i krhkost oblika u brojnim varijacijama svojih mrtvih priroda. Međutim, te suptilne bilješke kontrapunktirane serijom crteža u tinti ili tušu, halucinantnih prizora na temu smrti ili sponatanih diktata podsvijesti, u kojima se zrcali neumitna tragika egzistencije i gdje se »u ispovjednom crtanju« (E. Cvetkova) osobnog iskustva oslikava duboki nemir što prožima čovjeka našeg vremena.

U toku pedesetogodišnjeg slikarskog rada Mezdjiću je vjernost sebi bila ljudski i slikarski zakon. Ostavio nam je djela trajnih vrijednosti u kojima je na najprimjereniji način slikarska materija postala provodnik doživljaja, duhovnog uopće — njihova zbilja.